

ЗМІСТ

Генеалогічне дерево Картьє	6
Передмова	9
Вступ	11

Частина I. ПОЧАТОК (1819–1897)

1. Батько і син: Луї-Франсуа та Альфред (1819–1897)	23
---	----

Частина II. РОЗДІЛЯЙ І ВОЛОДАРЮЙ (1898–1919)

2. Луї (1898–1919)	59
3. П'єр (1902–1919)	108
4. Жак (1906–1919)	145

Частина III. НІКОЛИ НЕ КОПІЮВАТИ, ТІЛЬКИ СТВОРЮВАТИ (1920–1939)

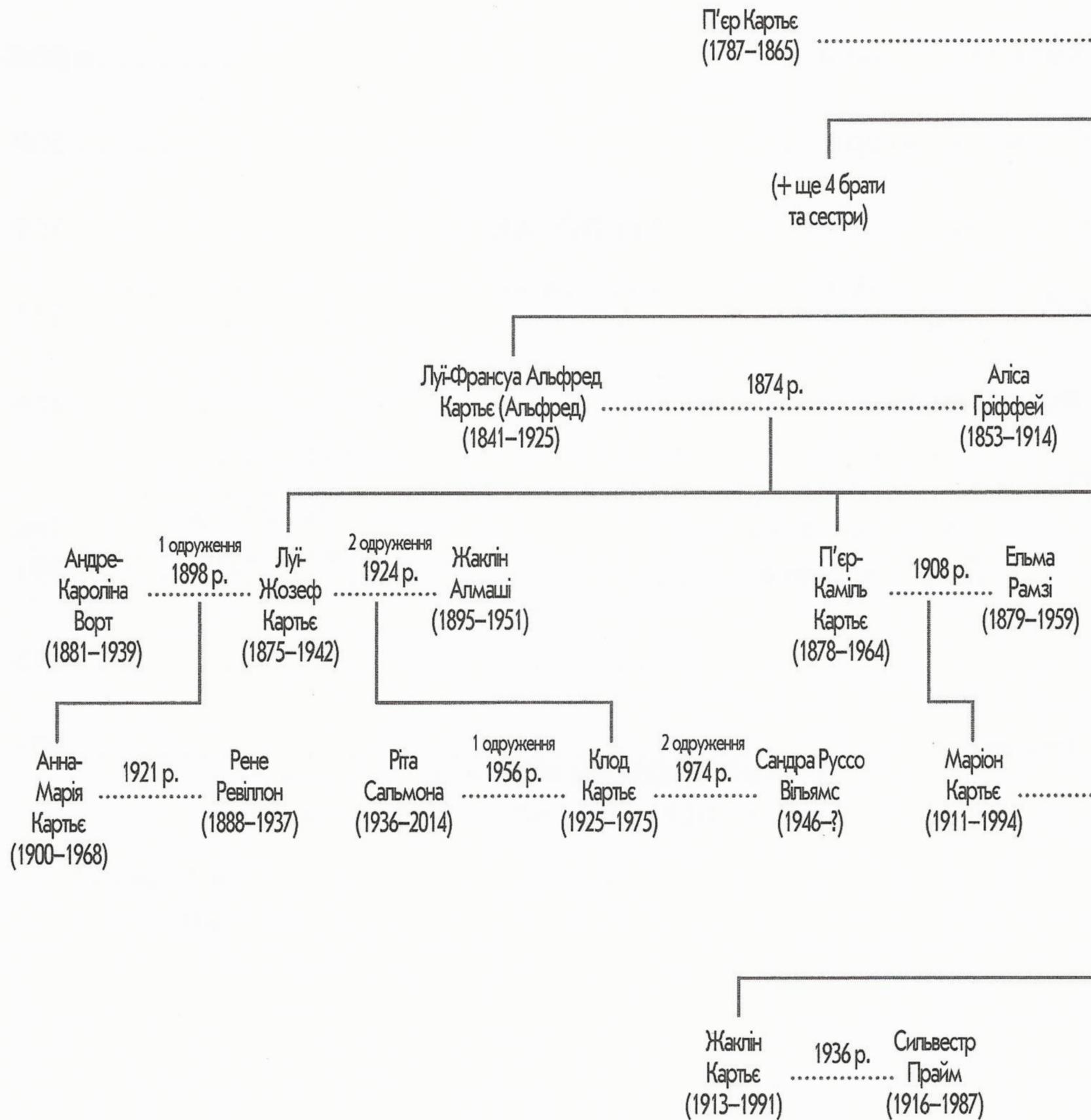
5. <i>Stones Paris</i> : початок 1920-х років	185
6. <i>Moicartier New York</i> . Середина 1920-х років	221
7. <i>Precious London</i> . Кінець 1920-х років	259
8. Діаманти і депресія: 1930-ті роки	294

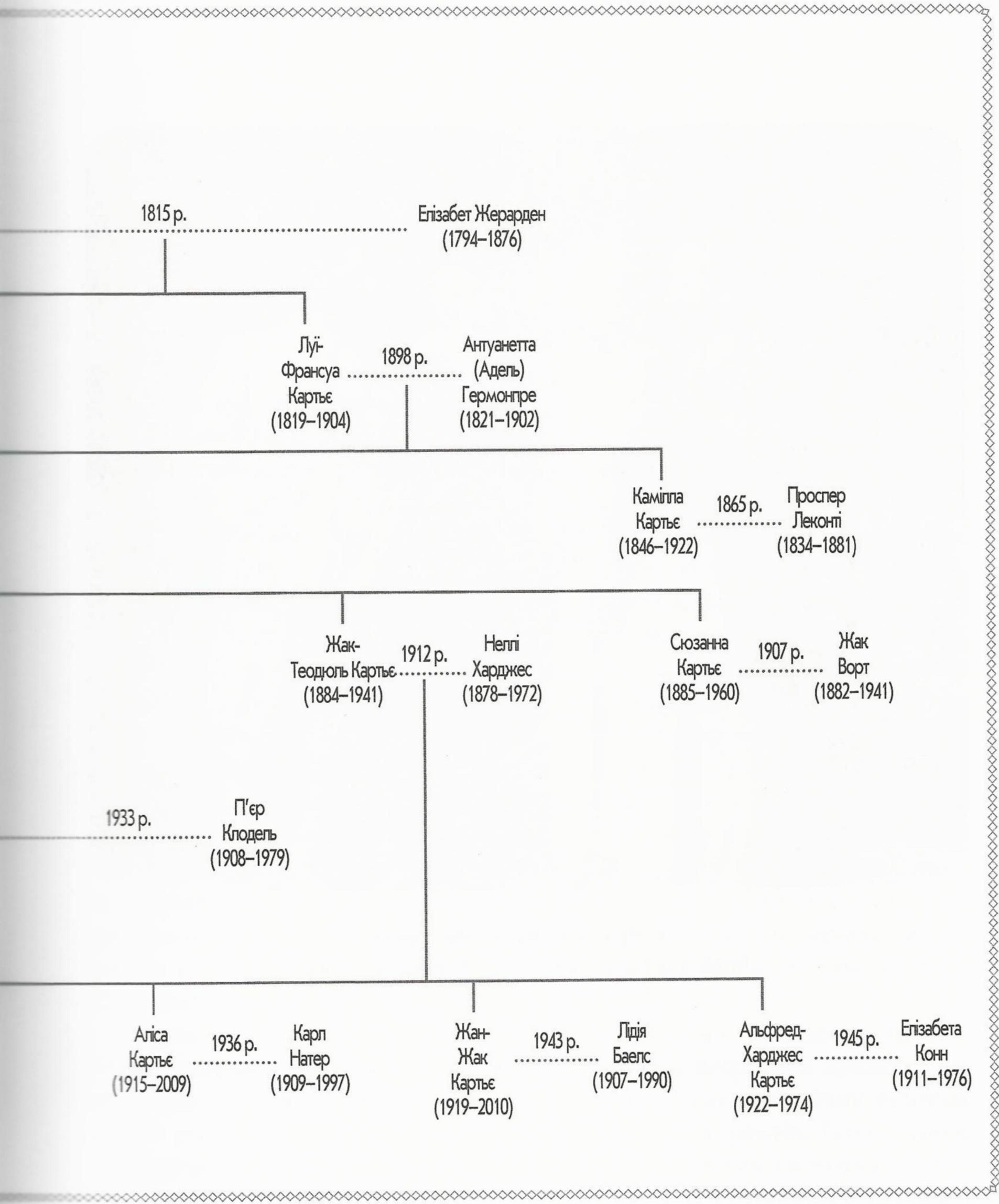
Частина IV. ДРЕЙФУЮЧИ НАРІЗНО (1939–1974)

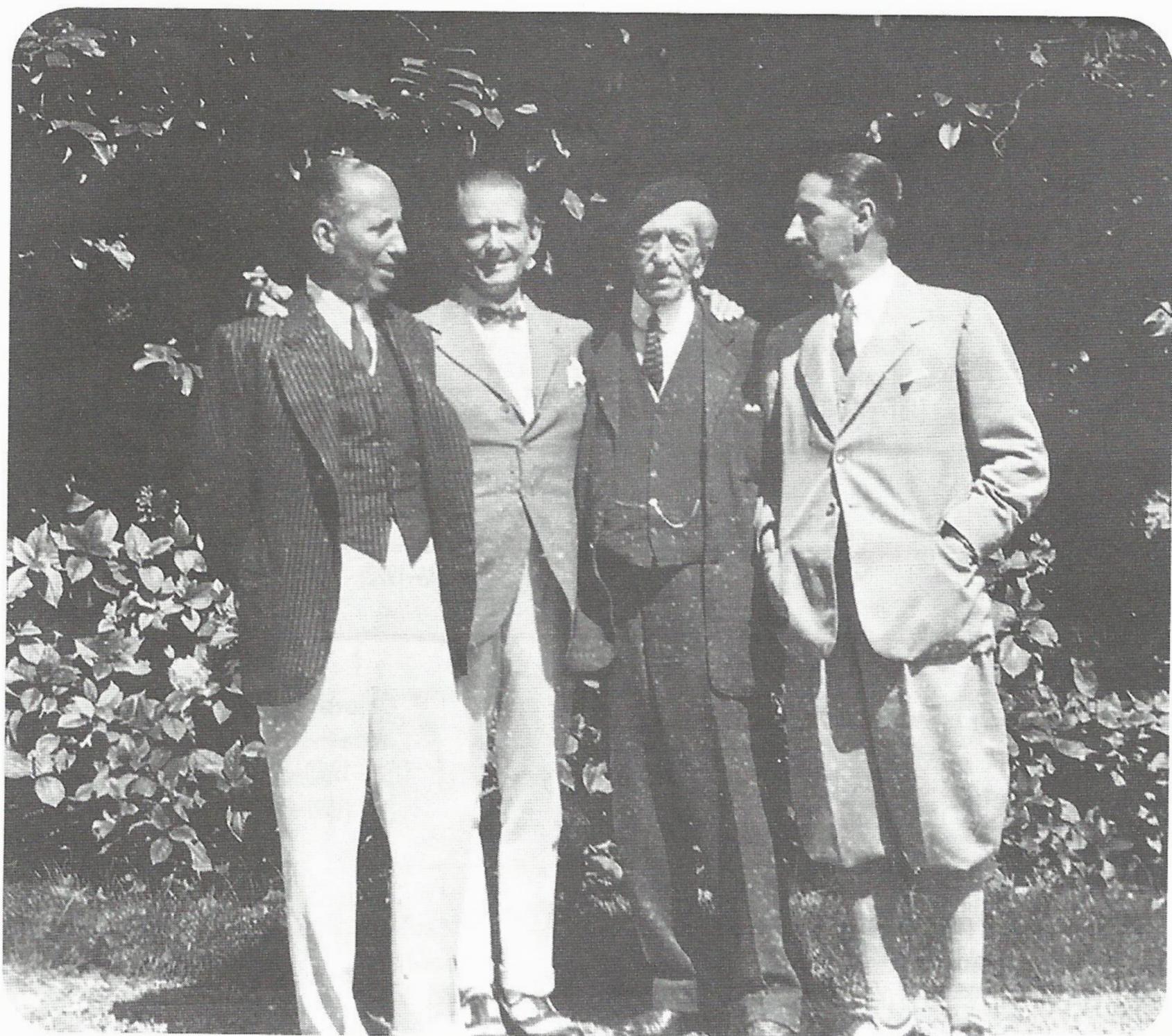
9. Світ у стані війни (1939–1944)	359
10. Кузени в умовах жорсткої економії (1945–1956)	400
11. Кінець епохи (1957–1974)	453

Післямова	496
Подяки	500
Хронологія подій	504
Примітка автора	508
Примітки	509
Бібліографія	573
Фотографії	586
Підписи до фотографій на вставках і джерела	588
Перша вставка	588
Друга вставка	591
Показчик	595
Про автора	607

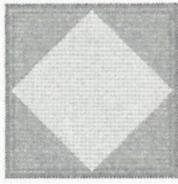
КАРТЬЄ

Три брати Картъє з батьком.
Зліва направо: П'єр, Луї, Альфред і Жак

ПЕРЕДМОВА

Діана Скарісбрик

Протягом років було написано багато книжок про Картье, але жодна з них не заглиблювалася так у справжню історію сім'ї, що стоїть за компанією. Коли покійний Ганс Надельхоффер опублікував свою новаторську історію «Картье: Видатні ювеліри», він сказав мені, що дуже шкодує про те, що йому довелося «працювати навмання», адже був обмежений відсутністю особистої інформації про членів сім'ї, які створили цю міжнародну імперію, що стала синонімом елегантності та розкоші ХХ століття. Згодом, хоча на виставках, присвячених Картье, за останні десятиліття було представлено так багато прекрасних предметів, майже всі люди, відповідальні за їх проектування, виготовлення та продаж, залишалися в тіні.

Тепер завіса піднята, і справжня історія створення *Cartier* нарешті постала перед нами. У цій книжці Франческа Картье Брікелл розповідає про своє драматичне відкриття старих сімейних листів і десятирічні пошуки, щоб заповнити прогалини в сімейній історії та дати нове розуміння як бізнесу, так і приватного життя причетних до нього особистостей. Книга «Картье» розповідає про чотири покоління, від Луї-Франсуа, засновника компанії, до Жан-Жака, покійного дідуся авторки, але в її центрі — три брати, Луї, П'єр і Жак, чиї тісні зв'язки та відмінні індивідуальні внески об'єдналися, щоб створити одне велике ім'я і стиль на початку ХХ століття.

З їхніх слів, віднайдених ретельним дослідженням Франчески, ми можемо зрозуміти, як Картье пережили революції всередині країни й за кордоном, дві світові війни, фінансові кризи та катастрофічну рецесію 1930-х років, коли збанкрутувало так багато конкурентів. Їхня історія складається з низки інновацій, тісно пов'язаних зі змінами в моді, суспільних звичаях та економічній ситуації. Проте, чи то традиційний «гірляндоподібний» стиль Прекрасної епохи, модерністський стиль ар-деко, чи розкішний стиль періоду після Другої світової війни, кожен виріб, від

найменшої шпильки для краватки до найвеличнішої діадеми, був просякнутий виглядом і витонченістю, які виразно відрізнялися від виробів конкурентів і могли бути одразу ідентифіковані як вироби *Картьє*.

Бувши правнучкою Жака та онукою Жан-Жака, невтомній авторці вдалося оживити історію Картьє. Ніхто не зміг би зробити це краще. Окрім використання незрівнянного джерела листування та щоденників своєї родини, вона записала багато спогадів самого Жан-Жака та розшукала ветеранів, які з ностальгією згадували, що працювати в Картьє було «як бути частиною сім'ї». Вона нічого не залишала на волю випадку, йдучи слідами своїх попередників від Парижу, Лондону та Нью-Йорка до сапфірових копалень Шрі-Ланки та близькосхідних базарів. Вона подорожувала палацами, які відвідував Жак в Індії, зустрічалася з нащадками його клієнтів і оглядала коштовності, які він їм продавав. Її досягненням стало синтезування десяти років інтенсивних біографічних досліджень у захопливу й доступну розповідь про найбільшу історію успіху ювелірного мистецтва ХХ століття. Жан-Жак надзвичайно пишався б нею.

ВСТУП

Кілька років тому чотири покоління моєї родини зібралися в будинку мого дідуся на півдні Франції, щоб відсвяткувати його дев'яностоліття. Коли ми сиділи на терасі того теплого липневого ранку, насолоджуючись нашим звичним святковим сніданком зі свіжих круасанів і джему, мені спало на думку, що цей чудовий чоловік, який сидів на чолі столу, пережив більше, ніж ми могли собі уявити. Жан-Жак Карт'є народився 1919 року та, як і багато представників його видатного покоління, був безпосереднім свідком катастрофічних світових подій. Він бачив руйнівні наслідки Великої депресії та брав участь у Другій світовій війні. Він пережив більше років бурхливого ХХ, ніж ХХІ століття. Однак того дня, коли він відкривав свої листівки до дня народження, він був просто дідусем, з акуратно зачесаним сивим волоссям і вусами та усміхненими блакитними очима. Але все це мало змінитися. Я була за мить від відкриття, яке поставило б мене віч-на-віч не лише з його минулим, а й із життям багатьох моїх предків.

Допиваючи каву, ми спокійно складали плани на день. Ми хотіли побалувати дідуся, але він ненавидів бути в центрі уваги. Як завжди, дідусь просто хотів, щоб цей день був для інших. Бувши молодшими, ми з братами й сестрами були вражені тим, що він більше любив дарувати подарунки нам, ніж отримувати їх сам на день народження. Одного року це була велика дерев'яна пісочниця, яка несподівано з'явилася на його терасі, іншого разу — пара велосипедів, на яких ми могли гасати його садом. Цього року він оголосив, що зберігав пляшку вінтажного шампанського.

Запропонувавши принести її, я спустилася до підвалу. У тьмяному світлі я обнишпорила полиці, а коли не знайшла пляшки, почала обшукувати решту кімнати. Відомо, що мій дід ніколи нічого не викидав, тому тут валялося багато речей: від коробок з інструкціями й давно не працюючих електроприладів до ящиків зі старим одягом, що тхнув нафталіном, і незліченних примірників журналу *Horse & Hound*. Здавалося, тут є все, крім шампанського. Я вже хотіла визнати поразку й повернутися з порожніми

руками, коли, вже виходячи, помітила велику валізу в кутку біля дверей. Як і більшість інших речей у підвалі, вона була вкрита пилом і безладно нагромадженими предметами. Здавалося малоімовірним, що в ній зберігалося розшукуване шампанське, але я була заінтригована.

Я взялася до роботи, зняла високу тонку металеву стійку для вина, на якій стояла одинока пляшка застарілого *Orangina*, і пробиралася крізь пожовклі газети 1970-х років, поки не побачила дорожню валізу в усій її пошарпаній красі. Чорна, з коричневими шкіряними ремінцями, вона не мала жодних маркувань, але на її боковинах можна було розгледіти сліди іншої епохи: вицвілі наліпки з паризьких вокзалів та екзотичних східних готелів. Стоячи на колінах, я обережно розстібала потерті ремінці, намагаючись, щоб вони не розірвалися в руках. І в цьому напівтемному підвалі, на самоті, я повільно підняла кришку.

Усередині були сотні й сотні листів. Вони були акуратно складені в пачки, кожна з яких перев'язана вицвілою жовтою, рожевою або червоною стрічкою та позначена красивим почерком на товстій білій картці.

Мій дідусь — представник четвертого покоління Картьє, яке приєдналося до відомого сімейного бізнесу, і останній із цього покоління, хто керував філією до того, як її продали в 1970-х роках. Його батько, Жак Картьє, був, мабуть, першим власником валізи. Гортаючи листи, я зрозуміла, що це історія сімейної фірми, яка створила найшанованіші ювелірні вироби всіх часів для найвідоміших світових імен. Ця випадкова знахідка згодом відкриє вікно до розкішних балів Романових, гламурних коронацій та екстравагантних бенкетів магараджів. Члени королівських родин, дизайнери, художники, письменники, політики, світські люди та кінозірки оживуть. Незабаром я дізналася, як англійський король Едуард VII, княгиня Володимирська та Коко Шанель співіснують поряд із герцогинею Віндзорською, Елізабет Тейлор, Грейс Келлі та королевою Єлизаветою II в багатій історії Картьє. І в який спосіб їх усіх пов'язували коштовності. Смарагди розміром з пташине яйце, нитки й пасма ідеальних рожевих перлин, каскади рідкісних кольорових діамантів, прокляті дорогоцінні камені, надзвичайні сапфірові діадеми та найлегші, найяскравіші діамантові корсажні прикраси.

Але листи також розповідали дуже людську історію. Як я згодом дізналася, поряд з розповідями про діаманти і гламур були листи від дітей, які сумували за домівкою, і стурбованих батьків. Були телеграми з радісними звістками про народження дитини та телеграми вбитих горем родичів зі звістками про смерть. Були любовні листи, гнівні послання та кореспонденція з новинами та хвилюваннями з чужих країв. Там були сторінки, сповнені надії, та сторінки, карбовані страхом. Там були слова батька, який давав настанови для нових починань, а також конверти

зі штампами авіапошти між братами, сповнені спільних проблем, успіхів і нерозривного зв'язку.

Мій дідусь іноді згадував про стару кореспонденцію, що перейшла до нього від батьків, але він ніколи не міг її знайти. Він змирився з думкою, що вона, мабуть, загубилася або її помилково викинули під час переїзду до Франції. Коли я повернулася до нього на терасу без обіцяного шампанського (згодом я знайшла його в шафі під сходами), мені вдалося здивувати його пачкою листів, які, як він вважав, були втрачені назавжди. Він був у захваті.

Я обожнювала свого дідуса. Щедрий до безмежності, він був люблячим і добрим, і гучно сміявся, здригаючись усім тілом і розчиняючи нас усіх у реготі. Дуже стриманий, він, можливо, не відповідав уявленню щодо людини, яка керувала відомою ювелірною фірмою. Найщасливішим він був удома — тихий інтровертний чоловік, який не говорив про бізнес, яким керував десятиліттями, поки ми його не запитували. Навіть тоді він зазвичай лише співав дифірамби своїм попередникам або талановитим майстрам і дизайнерам, які працювали на нього, применшуючи при цьому свої таланти. Загалом, він радше хотів слухати, ніж говорити, почути новини про сім'ю, дізнатися, чи всі здорові та щасливі, а якщо ні, то дізнатися, чим він може допомогти.

Жан-Жак виїхав до Франції незадовго до мого народження. Щороку в липні він чекав на нас в аеропорту Ніцци, щоб забрати й відвезти до будинку, в якому він жив з моєю бабусею, а після її сумної смерті залишився там сам. Рік за роком, коли ми приїжджали з валізами, він чекав на нас, непомітний, у капелюсі та зі своєю фірмовою люлькою. Його обличчя сяяло, коли він бачив нас, і він поспішав на допомогу і вів нас до машини, щоб відвезти до тепла і пальм. Я любила цю подорож з аеропорту до його будинку; це означало, що літо почалося.

Ми їхали вздовж Англійської набережної з блискучим морем і щасливими пляжниками ліворуч, перш ніж за кілька миль повернути вглиб країни, до пагорбів. Легені Жан-Жака, як і його батька, були його ахілlesовою п'ятою, тому він навмисно вибрав місце в горах, де повітря було свіжішим. Ми їхали від узбережжя й натовпу, цей пейзаж все більше віддалявся, і от ми досягли маленького Жан-Жакового села. Їхали повз пекарню, овочеву лавку, фургончик з піцою на дровах, доки не повернули на вибоїсту дорогу, що вела до його будинку, і не залишили реальний світ позаду. Обабіч дороги кози жували довгу суху траву, і з ними незмінна Тереза, літня козівниця, яка жила в красивому високому кам'яному котеджі з крихтними віконцями, щоб утримувати прохолоду.

Ще кілька крутих поворотів, і ми опинилися біля білих воріт, що вели в наше свято.

Усередині був оазис. Сюрчання цвіркунів зустрічало нас, коли ми вистрибували з розпеченої машини й бігли по блідо-сірому гравію. Сад, у який Жан-Жак вклав стільки своєї енергії після виходу на пенсію, різко контрастував з пересохлою землею в інших місцях, він був свіжим, барвистим і живим. Довга зелена галявина звабливо тягнулася від тераси, місця дитячих перегонів та ігор у бадмінтон. Ліворуч від галявини, нижче на одну терасу, був басейн, оточений лавандою і розмарином. А на березі трохи нижче росли лимонні, кlementинові та грейпфрутові дерева. Жасмин укривав старий будиночок біля басейну просто неба з провансальським черепичним дахом, а за ним був краєвид аж до самого узбережжя. У ясні дні можна було побачити човни в Середземному морі. Внизу саду росли абрикосові дерева, полуниці та малина. Були й помідори, запашні та соковиті. Жан-Жак посадив їх і старанно поливав щовечора перед нашим приїздом, хоча сам не любив помідори.

Небо, ясно-блакитне в променях полуденного сонця, щовечора ставало чудовим ніжно-рожевим. Це було небо Матісса, Пікассо та Сезанна. Мої бабуся й дідусь провели медовий місяць у сусідньому містечку Сен-Польде-Ванс, розташованому на вершині пагорба, яке славилось тим, що приваблювало художників ще до того, як стало модним у туристів. Мій дідусь не випадково обрав цю місцевість для свого виходу на пенсію. Сам художник, він тягнувся до світла. В останні роки його життя, коли він втрачав зір, я часто бачила, як він вдивлявся в горизонт над морем. «Я намагаюся закарбувати в пам'яті якомога сильнішу картину, — пояснив він, коли я одного вечора приєдналася до нього на терасі. — Думаю, якщо я осліпну, мені страшенно бракуватиме цього світла перед заходом сонця, коли воно ледь помітне». У саду він збудував художню майстерню. Сучасна для свого часу, вона мала розсувні скляні двері з одного боку, а над його робочим столом — велике прямокутне вікно з видом на море. Заповнена етюдниками, дизайнерським папером, ідеально заточеними олівцями та тонкими чорними ручками, студія була його творчим усамітненням.

Для Жан-Жака захоплення роботою в *Cartier* ніколи не було пов'язане з найбільшою коштовністю. Його більше цікавив пошук оригінального дизайну та виняткової майстерності. Ця філософія була також способом життя. У його будинку кожна річ, чи то маленька бронзова скульптура, картина, написана олією, чи іспанський обідній стіл, була обрана за своєю внутрішньою красою і розміщена в правильному місці. Всюди були натяки на іноземний вплив, від індійських килимів до китайського журнального столика та перських мініатюр. Сімейна фірма вже давно використовувала у своїх коштовностях натхнення з усього світу, і, як і його батько

та дядьки, Жан-Жак оточив себе еkleктичними творами мистецтва. Але він не залишився в пастці минулого. Інноваційна книжкова шафа зі скла та металу, яку він спроектував для задньої стіни вітальні, щоб зберігати книги свого батька, стала проявом його філософії «менше — це більше».

Усе мало своє місце, проте, коли ми всі звалювалися на нього, несучи із собою хаос, ніколи не було ані найменшої скарги. Навіть навпаки. Якщо ми випадково щось розбивали, єдине, що цікавило нашого дідуся, — чи все з нами гаразд.

«Не хвилюйся, любя, — казав він, коли ми перепрошували, сповнені почуття провини. — *З тобою все гаразд?*»

Ті канікули були раєм. І після того, як ми залишали наших бабусю й дідуся, щоб повернутися до школи в Англії, ми підтримували зв'язок листуванням. Коли ми були в школі-інтернаті, обтяжені тугою за домом, ці конверти з гарним дідусевим почерком приносили із собою миті полегшення. Він дуже добре розумів, що таке туга за домом, і, бувши емпатичним до глибини душі, не міг терпіти, коли інші були нещасливі. Він страждав на дислексію, і написання листа забирало в нього багато часу, тому він використовував більше зображень, ніж слів, заповнюючи маленькі сторінки замальовками тварин і кумедними підписами, щоб розсмішити нас.

Коли ми подорослішали та почали розуміти, що наш дідусь міг колись прожити власне життя, ми почали розпитувати його про його минуле. Хоча він зазвичай не говорив про себе, коли його розпитували, він іноді ділився з нами історіями. Наприклад, як він заснув, очікуючи зустрічі з британською королівською родиною в Букінгемському палаці, і був абсолютно пригнічений, коли його розбудила королева-матір. Або як під час Другої світової війни його французький кавалерійський полк був екіпірований шаблями, як у наполеонівські часи, хоча їм протистояли величезні броньовані танки. Іноді він згадував конкретні коштовності, наприклад, шкатулку для прикрас, яку він із задоволенням зробив для принцеси, або діамантове кільце, яке його батько виготовив для магараджі. І було багато історій про попередні покоління родини, особливо про його батька і двох дядьків, трьох братів, які працювали разом, щоб зробити *Cartier* провідною ювелірною фірмою у світі.

На той час, коли я знайшла валізу з листами, я вже почала записувати деякі спогади мого дідуся, просто для збереження, щоб вони не забулися. Насправді дехто інший уперше запропонував мені спробувати вести записи тих обідніх розмов, коли, поїдаючи багет, мій дідусь щиро розповідав про минуле. Мій чоловік, який був новачком у наших сімейних зустрічах, а його бабусі і дідусі вже пішли із життя, зрозумів, який це привілей —

мати таке вікно в інший світ, і хвилювався, що, якщо ніхто не почне записувати ці історії, вони просто зникнуть.

Моя знахідка в підвалі піднесла випадкову колекцію історій на новий рівень. Після того як я знайшла валізу, решту літа я провела з дідусем, опрацьовуючи її вміст. Ми зазвичай сиділи разом у його вітальні, чаюючи. Після повернення до Франції він сумував за англійською традицією післяобіднього чаювання, а я намагалася (не завжди успішно) приготувати булочки з кулінарної книжки 1970-х років моєї покійної бабусі. Під час читання ми обмінювалися думками, і я ставила запитання. Я не могла пробиратися крізь листи досить швидко, зачарована цією розлогою історією, про яку я так мало знала. Він читав повільніше, з вдячністю вбираючи кожне слово. Я часто заставала його з листом у руці, коли він сидів на своєму улюбленому стільці й дивився вдалину.

За день до того, як я знайшла валізу, ми з дідусем переглядали каталог ювелірного аукціону (ми часто робили це разом). Коли дідусь помічав цікаву старовинну прикрасу від *Cartier*, він знаходив час, щоб розповісти мені про неї, про те, як вона була зроблена, звідки прийшло натхнення, або про проблеми, з якими зіткнулися майстри при її виготовленні. Того дня він показав мені кілька ювелірних виробів 1920-х років, натхненних єгипетською темою під керівництвом його батька, і розповів, як світ був схвилюваний відкриттям гробниці Тутанхамона, як це зробило стародавню історію модною. Після моєї знахідки в підвалі ми жартували про те, що відкопування запорошеної валізи стало моїм власним моментом Тутанхамона. Вона змінила моє уявлення про минуле, перетворивши всі ті світліни в техніці сепії, на яких я виросла, на реальних, барвистих і гатлих персонажів. І хоча я ще не знала, але це також врешті-решт спрямує мене на новий життєвий шлях. Що більше я читала, то більше усвідомлювала, що не можу змиритися з тим, що листи можуть бути просто складені знову в місце їхнього спочинку ще на кілька десятиліть. Я хотіла розплутати складну історію *Cartier* з моїм дідусем, поки він ще був з нами. Листування, зрештою, розповідало лише її частину.

Звернувшись до дідуса одного дня, я запитала, чи не дозволить він мені записати його спогади. Дивна історія за обіднім столом була чудовою, але я пояснила, що хотіла б мати якнайповнішу картину його життя і життя його предків, щоб одного дня написати історію *Cartier*. Це було велике прохання. Дідусь був неймовірно стриманим. Він постійно відмовлявся говорити з авторами та журналістами про минуле. Але він був літнім і розумів, що якщо він, останній живий Карт'є з його покоління, не поділиться своїми спогадами, вони будуть втрачені назавжди.

Він також відчував, що є неоспівані герої, про яких не можна забувати. І хоча існує величезна кількість чудово ілюстрованих книжок про *Cartier*,

багато з яких йому подобаються, повна історія ще не розказана. Іноді він розчаровувався, коли я припускала, що його версія подій не зовсім відповідає тому, що я читала деінде. «Не має значення, що написано в книжках, — бурчав він. — Я розповідаю тобі, що сталося насправді, і я був там!» І тому, бажаючи, щоб історія сім'ї жила і після нього, він погодився допомогти мені.

Протягом наступних місяців я регулярно відвідувала дідуся. Я приїжджала пізно ввечері останнім рейсом після роботи в п'ятницю, а він сидів у своїй маленькій кухні за білим столиком 1950-х років і чекав, щоб розповісти мені всі історії, які пригадалися йому відтоді, як я востаннє там була. Було схоже на те, що мій інтерес до нього надихнув його озирнутися назад, згадати напівзабуті речі та людей. Йому потрібно було розповісти мені, завантажити свої спогади, повернути їх до життя.

І, що дивно, я також змогла поділитися з ним тим, що знайшла. У нього не було комп'ютера, і він не знав, як шукати старі газетні статті або розшукувати людей, яких знав десятиліття тому. Я приїжджала з матеріалами, щоб показати йому статті про його батька, книжки, які стосувалися його старих клієнтів, спогади тих, хто працював у сімейній фірмі. Мені навіть вдалося знайти деяких старих співробітників лондонського офісу *Cartier*. Багато з них, яким вже за вісімдесят, а то й дев'яносто років, і які не дуже добре розмовляють телефоном, вважали, що більше ніколи не зв'яжуться з колишніми колегами. Ділитися новинами та найкращими побажаннями через мене — це те, що приносило їм і моєму дідусеві величезне задоволення.

Так само, як він допоміг моєму власному розумінню минулого, я змогла допомогти йому згадати і, можливо, навіть збагатити його спогади. «Я такий радий, що в нашій родині є історик», — казав він, хоча раніше я ніколи так про себе не думала. Після вивчення літератури в Оксфорді я працювала фінансовим аналітиком у сфері роздрібної торгівлі. Ті довгі робочі дні в Сіті були жахливими для мого соціального життя, але вони навчили мене аналізувати фактори, що зумовлюють успіх компанії. Одне — виробляти високоякісну продукцію, але зовсім інше — будувати міжнародний бренд протягом десятиліть. Ця подорож почалася з валізи листів і глибокого захоплення моїм дідусем. Але що довше я досліджувала походження своєї родини, то більше мені хотілося зрозуміти, як мої предки перетворили невеликий сімейний бізнес на одну з провідних ювелірних фірм у світі. І я хотіла знати, чому вони врешті його продали.

Розмовляючи з дідусем, заглиблюючись у деталі, я почала складати картину того, як працювала фірма за більш ніж столітню історію сімейного володіння нею. Він показав мені графік, який його батько склав кілька десятиліть тому, щоб він міг вивчати історію сім'ї, коли був ще хлопчиком.

Він розповів мені, як його прадід боровся під час революції в Парижі, як його дід був блискучим майстром коштовного каміння, і як його батько та дядьки вивозили французьку розкіш за кордон задовго до епохи глобалізації. Але для мене однією з найприємніших і найнесподіваніших нагород цього проєкту стало те, що я слідувала за ним протягом його власного життя. Замість самовідданого дідуся, якого я завжди знала, я побачила маленького хлопчика, який з нетерпінням чекає від батьків казки на ніч; хороброго солдата; юнака, який оплакує втрату батька, яким так захоплювався; і нервового боса, який береться за справу, не відчуваючи себе готовим до неї.

Знахідка валізи з листами та запис спогадів мого дідуся стали для мене визначальними моментами в житті, але багато в чому вони були лише початком. Хоча я ніколи не сумнівалася в його версії подій, я усвідомлюю, що нічия пам'ять про минуле не є всеосяжною. Навіть листи у валізі розповідають лише частину історії. Тому я доклала всіх зусиль, щоб знайти джерела з усього світу та сформувані, наскільки це можливо, всебічне уявлення про перебіг подій. Перебираючи каміння, відкриваючи несподівані факти, я постійно переглядала свій погляд на історію і шукала зачіпки, про які ніколи не замислювалася.

Я розшукала захоплені сімейні архіви, заховані в найвіддаленіших кутках світу — від Сент-Луїса до Токіо. Я відвідувала адреси, розшифровані за павутинним почерком на вицвілих конвертах, у Лондоні, Парижі та Нью-Йорку, уявляючи, як це було — жити в цих величних старовинних будівлях в іншу епоху. Я пройшлася слідами свого прадіда по східних землях. Я відвідувала ті самі сапфірові копальні, спала в тих самих будинках, ходила босоніж тими самими храмами, зустрічалася з нащадками тих, кого він знав, від індійських магараджів і перлинних шейхів Перської затоки до шрі-ланкійських торговців коштовним камінням і американських спадкоємиць. Я годинами шукала свідоцтва про народження, смерть і шлюб столітньої давнини та уважно вивчала їх у пошуках зачіпок до життя тих, кого вже давно немає живими. І мені пощастило познайомитися з неймовірними людьми: від дев'яносторічної продавчині, яка запросила мене на обід і щедро ділилася своїми дивовижними історіями, до скромного лондонського дизайнера, який пригостив мене бісквітним тортом «Вікторія» і зачарував розповідями про ексцентричні запити клієнтів і найказковіші королівські коштовності.

Ця книжка не претендує на те, щоб бути офіційною або остаточною історією *Cartier* як сімейної фірми. Я усвідомлюю, що завжди можна дізнатися більше, і багато чого ще належить відкрити. Це просто людська історія, що ґрунтується на особистих спогадах, величезній кількості листування та оригінальних першоджерел, які мені вдалося розшукати. І, як

незалежна розповідь про сім'ю та засновану нею фірму, вона закінчується, коли остання філія *Cartier* була продана 1974 року.

На жаль, мій дідусь помер кілька років тому. Розмови з ним про минуле дуже зблизили нас в останні роки його життя, і я була спустошена його смертю. Мені знадобилося багато часу, щоб мати змогу прослухати касети, які я записала з ним. Я думала, що буде дивно знову почути його голос після того, як його не стало, але це було напрочуд втішно, ніби він все ще тут, у цій подорожі разом зі мною. Я часто думаю про нього. Коли одна з коштовностей, про які він мені розповідав, з'являється на аукціоні. Коли я читаю листи, які він мені передав, або бачу його шкатулку в моєму домі. І коли небо на півдні Франції стає ніжно-рожевим перед заходом сонця. Перед смертю мого дідуся, через понад сто років після того, як троє братів Картье пообіцяли один одному створити провідну ювелірну фірму світу, я дала йому обіцянку спробувати розповісти історію родини Картье якомога точніше. Ця книжка — моя спроба виконати цю обіцянку.